

SUZANA TODOROVIĆ

Fakulteta za humanistične študije Univerze na Primorskem
Titov trg 5, SLO-6000 Koper
suzana.todorovic@upr.si

GORAN FILIPI

Filozofski fakultet Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli
Ivana Matetića Ronjgova 1, HR-52100 Pula
gfilipi@unipu.hr

PREKRIVANJE ČAKAVSKIH, PEROJSKIH, ISTRSKOSLOVENSKIH, ISTROROMUNSKIH, ISTRIOTSKIH IN ISTRSKOBENEŠKIH IZRAZOV V IZBRANI ISTRSKI LEKSIKI

Prispevek se posveča prikazu razširjenosti in etimološki analizi izbranih istrskih besed, ki so prisotne v vseh istrskih narečjih. Za dvaindvajset izbranih pojmov je podana narečna beseda v čakavskem, perojskem, istrskoslovenskem, istrskoromunskem, istriotskem in istrskobeneškem narečju. V jezikovno-zgodovinskem kontekstu sta osvetljena smer in vir izposoje narečnih besed s prikazom bližnje in daljnje etimologije. Narečno gradivo je bilo črpamo iz razpoložljivih narečnih slovarjev, atlasov in monografij ter dosledno prikazano in, z uporabo ustreznih priznanih jezikoslovnih virov, tudi etimološko utemeljeno.

U radu se prikazuje rasprostranjenost i etimološka raščlamba izabranih riječi koje su prisutne u svim istarskim dijalektima. Za dvadeset i dva izabrana pojma daje se dijalektalni lik u čakavskom, perojskom, istroslovenskom, istroromunjskom, istriotskom i istromletačkom okruženju. U jezično-povijesnom kontekstu osvjetljavaju se smjer i podrijetlo dijalektalnih pojmova s prikazom neposredne i krajnje etimologije. Dijalektalna je građa ekscerpirana iz raspoloživih repertoara (rječnika, atlasa i različitih monografija) te je dosljedno prikazana i pomoću odgovarajućih reprezentativnih jezikoslovnih publikacija etimologijski obrađena.

1. Uvod

Jezikovna slika istrskega polotoka je izjemno pestra. Poleg dveh uradnih (nacionalnih) jezikov, ki sta slovenščina in hrvaščina, – ter na dvojezičnih območjih tudi italijanščina – Istrani govorijo več narečij. V severnem (slovenskem) delu Istre govorijo šavrinsko in rižansko podnarečje slovenskega istrskega narečja in istrskobeneško narečje. Narečje slovanskega (slovenskega) izvora govorijo Istrani, ki živijo v zaledju štirih obalnih mest (Koper, Izola, Piran in Ankaran), v istrskobeneškem narečju pa se sporazumevajo avtohtono poseljeni Istrani, ki bivajo predvsem v obalnih mestih in njihovi okolici.

Dihotomija med romanskim (večinoma mestnim) in slovanskim (predvsem podeželskim) prebivalstvom se odraža tudi v hrvaškem delu Istre, kjer so narečna prepletanja izredno bogata. Tu Istrani govorijo čakavsko, perojsko, istroromunsko, istriotsko in istrskobeneško narečje. Najbolj razširjeni sta čakavsko in istrskobeneško narečje, ostale narečne idiome domačini govorijo v nekaj krajih Istre; ti neustavljivo – z vsako nadaljnjo generacijo govorcev, na katere že močno vplivajo hrvaščina in italijanščina – tvegajo pozabo.

Vsa istrska narečja se, tako kot jezik na splošno, iz dneva v dan spreminjajo, a so nekateri govori, ki živijo le še v nekaj govorcih, obsojeni na popolno opuščanje, na primer istroromunščina, istriotščina in perojski govor.

1.1. Istrska *lingua franca*

Sicer številni istrski govori pripadajo le dvema jezikovnim skupinam – slovanski in romanski. Edini avtohtoni istrski govor – razvil se je iz govornje latinščine v Istri – je istriotsko narečje. Govorijo ga še maloštevilni prebivalci Rovinja, Bal, Vidnjana, Galižane, Fažane in Šišana. Druge istriotske (predbeneške) govore v Istri in Dalmaciji je od 10. stoletja dalje začela nadomeščati istrobeneščina, ki je (uvožen) dialekt beneškega tipa. Prekrila je romanske govore ter s svojim besediščem in sintakso močno vplivala tudi na slovanska narečja v Istri. Do časa množičnega izseljevanja Istranov italijanskega rodu (po drugi svetovni vojni) je bilo istrskobeneško narečje splošni sporazumevalni jezik v Istri.

V prikazanem istrskem besedišču se odraža večstoletni vpliv Serenissime na istrskih tleh. Vsa istrska narečja združujejo namreč skupni narečni tipi, ki so predvsem istrskobeneškega izvora; slednji pogosto sovpadajo s tržaškoitalijanskimi izrazi. V istrskem izrazju so ohranjeni tudi stari predbeneški izrazi in novejši – italijanski izrazi, ki so v Istro prišli v času prve in druge svetovne vojne, ko je bil učni jezik italijanščina, ter v zadnjih petdesetih letih, predvsem preko množičnih občil in zaradi vsakodnevnih migracij številnih Istranov v obalna mesta in Trst.

1.2. Metodologija

Narečne tipe, ki jih prikazujemo za šest istrskih narečij, smo iskali v razpoložljivih dialektoloških virih. Slovenske istrske besede smo izpisali iz knjig *Narečno besedje piranskega podeželja*, *Šavrinske in istrskobeneško besedje na Piranskem* in *Slovensko istrsko izrazje v zaledju Kopra* (Todorović in Koštiál 2014; Todorović 2015a; Todorović 2015b). Čakavske izraze smo črpali iz dveh slovarjev – *Rječnik boljunskih govora* (Francetić 2015) in *Rječnik roverskih i okolnih govora* (Kalčić, Filipi in Milovan 2014) – ter gradiva za *Lingvistični atlas istrskih čakavskih govorov* (v pripravi). Istroromunske besede smo izpisovali iz *Istroromunskega lingvističnega atlasa* (Filipi 2002), istriotske iz *Istriotskega lingvističnega atlasa* (Filipi in Buršić Giudici 1998) in istrskobeneške iz *Istrobeneškega lingvističnega atlasa* (Filipi in Buršić Giudici 2012). Prikazano narečno gradivo je bilo pridobljeno na terenu od dialektofonov, ki nepretrgoma bivajo v rojstnem kraju in se aktivno sporazumevajo v svojem narečju.

Za vsak narečni tip podajamo tudi benečansko oziroma beneško narečno varianto ter zadnji vir izpoje.

Okrajšave

beneč.	benečansko
gl.	glagol
gr.	grško
ide.	indoevropsko
izpel.	izpeljano, izpeljanka
klas. lat.	klasičnolatinsko
knj. it.	knjižnoitalijansko
lat.	latinsko
mn.	množina
mugl.	muglizansko
sam.	samostalnik
sr. sp.	srednji spol
šp.	špansko
vulg. lat.	vulgarnolatinsko

2. Prekrivanje izbranih izrazov v istrskih narečij

2.1. Olika – Uljudnost – Creanza

Narečna varianta, ki jo poznajo vsi istrski govori, je *kreanca* oz. *krijanca*: v hrvaških čakavskih govorih npr. *kərjānca* v Krbavčičih, *krijānca* v Materadi, *krijānca* v Karojbi (LAIČaGgr 92), *krijāncija* in *krijānca* v Boljunu in na Roveriji (Francetić 2015: 10; Kalčić, Filipi in Milovan 2014: 129); v šavrinskih govorih npr. *kər'janca* v Novi vasi, Padni in Svetem Petru (Todorović in Koštiál 2014: 60); v istroromunskih govorih npr. *krijāncija* v Novi Vasi, Brdu, Škabićih, *krijancija* v Zankovcih in *krijance* v Šušnjevi (IrLA 92); v istriotskih govorih npr. *kr'iansa* v Rovinju, *kr'ansa* v Balah, *kre'anša* v Fažani, *kr'antsa* v Šišanu (ILA 92); v istrskobeneških govorih npr. *kreanca* v Momjanu, Brtonigli, Novigradu, Taru, Poreču, Fontani, *krijanca* v Bujah, *kreansa* v Motovunu in Brkaču, *krijanca* na Vrsarju (IbLA 92).

Za beneške govore Rosamani zapisuje *creanza* (VG 262). Izvor besede moramo iskati v šp. *crianza* 'reja, dojenje, vzgoja' iz *criar* 'dobro vzgajati', katerega zadnji etimon je lat. *creāre* 'ustvariti' (REW 2305; DELI – CD-ROM).

2.2. Kamnolom – Kamenolom – Cava di pietra

Narečni tip, rabljen v istrskih govorih, je *kava*: v hrvaških istrskih govorih npr. *kāva* na Roveriji, v Boljunu, Brestu, Krtih, Materadi, Kringi, Velih Munah, *kāva* v Karojbi, Tinjanu, Golašu (Kalčić, Filipi in Milovan 2014: 89; Francetić 2015: 113; LAIČaGgr 58); v črnogorskem govoru Istre *kāva* v Peroju (LAIČaGgr ibid.); v slovenskih istrskih govorih npr. *'kava* v Dragonji, Borštu in na Tinjanu (Todorović 2015a: 90; Todorović 2015b: 61); v istroromunščini npr. *kāva* v Jesenoviku, Letaju, Škabićih, Mihelih, *kāve* v Šušnjevi in Novi Vasi (IrLA 58); v istriotščini npr. *'kava* v Rovinju, Balah, Fažani (ILA 58); v istrobeneščini npr. *kāva* v Bujah, Brtonigli, Poreču in Kanfanaru (IbLA 58).

Rosamani (VG 119) in Boerio zapisujeta za beneščino izraz *kava*, ki izhaja iz lat. *cavu(m)* in še nima pojasnjene izvora (DELI – CD-ROM).

2.3. Pesek – Pijesak – Sabbia

Splošno uveljavljena narečna tipa, ki ju zasledimo v vseh istrskih govorih, sta *sabja* in *sabjon*, tudi *sablón*: v čakavskih govorih npr. *sablōn* v Brestu, Krbavčičih, Krtih, Pazu, *sablūn* v Karojbi, Buićih, Rakalju in Muntiću, *sablūn* v Nedeščini (LAIČaGgr 60); v črnogorskem govoru Istre *šabjūn* (LAIČaGgr ibid.); v šavrinskih govorih Istre npr. *sab'lon* v Krkavčah, Novi vasi in Borštu, *sab'lon* v Padni in Svetem Petru (Todorović in Koštiál 2014: 56; Todorović 2015b: 61); v istroromunskih idiomih npr. *sablun* v Žejanah, Šušnjevi, Novi Vasi, Jesenoviku,

Brdu, Škabićih, Trkovicah, Miherlih, Kostrčanu (IrLA 60); v istriotskih idiomih npr. *sab'jon* v Rovinju, *šab'jon* v Balah, *'šabja* v Vodnjanu, Galožani in Fažani, *'šabja* v Šišanu (ILA 60); v istrskobeneških govorih npr. *šabja* v Momjanu, Taru, na Vrsarju in v Kanfanaru, *šabja* v Bujah, Novigradu, Fontani, Višnjaju, *šabjon* v Brtonigli in Brkaču (IbLA 60).

Leksem pripada predbeneški jezikovni plasti; prim. mugl. *sablon* (VG 910). Rosamani zapisuje več različic, npr. *sabia*, *sabion* in *sablon* (VG *ibid.*). Zadnji vir leksema je lat. *sābula*, ki je mn. sam. sr. sp. *sābulum* 'pesek', z izpel. *sabulōne(m)* in *sabulōsu(m)* najverjetneje ide. izvora (REW 7484, 7486; DELI – CD-ROM).

2.4. Kraška jama, fojba – Kraška jama, fojba – Foiba

Narečna oblika, ki jo poznajo istrski idiomi, je *fojba*: v čakavskih govorih npr. *fōjba* v Materadi, Paradižu, Višovićih, Marčani, *fōjba* v Ičićih, Musaležu, Pićanu, Kringi in na Roveriji (LAIČaGgr 68; Kalčić, Filipi in Milovan 2014: 78); v črnogorskem govoru Istre *fōjba* (LAIČaGgr *ibid.*); v govorih slovenske Istre npr. *'fojba* v Novi vasi in Padni, *'fojba* v Borštu, Svetem Petru, Dragonji in na Tinjanu, *fojbā* v Krkavčah (Todorović in Koštiál 2014: 57; Todorović 2015a; Todorović 2015b: 62); istroromunski govori uporabljajo izraz *jāma* (IrLA 68); v istriotščini najdemo npr. *'fojba* v Galožani, Balah in Šišanu, *'fujba* v Vodnjanu (ILA 68); v istrskobeneških govorih npr. *fojba* v Momjanu, Bujah, Brtonigli, na Reki, v Motovunu, Fontani, Kanfanaru (IbLA 68).

Za govore beneškega izvora Rosamani zapisuje *foiba* (VG 388), etimon besede je potrebno iskati v lat. *fovea(m)* (DELI – CD-ROM).

2.5. Gozd – Šuma – Bosco

Splošno razširjen narečni tip v istrskih idiomih je *bošk* (*boško*, *boška*): v čakavskih govorih npr. *bōška* v Brestu, Materadi, Krtih, Vižinadi, Pazu, Mošćenicah, Buićih, Tinjanu, Gračišću, Musaležu, Pićanu, *bōška* v Ročkem Polju, Karobji, Gologorici, Šumberu, Rovinjskem Selu in na Roveriji, *bōšak* v Paradižu in Presiki, *bōšak* na Rabacu in Drenju (LAIČaGgr 74; Kalčić, Filipi in Milovan 2014: 36); v Peroju *bōška* (LAIČaGgr *ibid.*); v slovenskih istrskih govorih npr. *'bošk* v Novi vasi, Padni in Svetem Petru, *'bošk* v Borštu, *'bošk* in *'buošk* na Tinjanu (Todorović in Koštiál 2014: 58; Todorović 2015b: 63); v istroromunskih govorih npr. *boske* v Šušnjevići, Jesenoviku, *boška* v Letaju, Brdu, Škabićih, Trakovcih, Zankovcih, Mihelih, Kostrčanu (IrLA 74); v istriotskih govorih npr. *'busko* v Rovinju, *'boško* v Balah, Galožani, *'busko* v Vodnjanu, *'boško* v Fažani in Šišanu (ILA 74); v istrskobeneških govorih npr. *bōško* v Momjanu, Brtonigli, Taru, Višnjaju, *bōško* v Bujah, na Reki, v Novigradu, Motovunu, Fontani, Višnjaju, *bōsko* v Labinu in na Malem Lošinju (IbLA 74).

Rosamani zapisuje za beneške idiome *bosco* (VG 107), prav tako Boerio za benečanščino *bosco* (Boerio 93). Beseda je germanskega oz. langobardskega izvora s keltskim vplivom (REW 1419 b; DELI – CD-ROM).

2.6. Tat – Lupež, tat – Ladro

Narečni tip, prisoten v istrskih idiomih, je *ladro*: v čakavskih idiomih npr. *lâdro* v Krtih, Vižinadi, Tinjanu, Musaležu, Selini, Damijanićih, Muntiću, Medulinu, *lôdro* v Materadi, *lâdro* v Karojbi in na Roveriji, *lâdro* v Buićih (LAIČaGgr 93; Kalčić, Filipi in Milovan 2014: 139); v slovenskih istrskih idiomih npr. *'ladro* v Novi vasi, Padni, Svetem Petru, Dragonji, Borštu in na Tinjanu, *'lâdro* v Krkavčah (Todorović in Koštiál 2014: 60; Todorović 2015b: 66; Todorović 2015a: 94); v istriotskih idiomih zasledimo npr. *'ladro* v Balah, Vodnjanu, Galizani, Fažani in Šišanu (ILA 93); v istrskobeneških idiomih npr. *ladro* v Momjanu, Bujah, Brtonigli, Novigradu, Motovunu, Brkaču, Taru, Višnjaju, Poreču, Funtani, Kanfanaru in na Vrsarju (IbLA 93).

Za beneške govore Rosamani beleži izraz *ladro* (VG 2519), enako Boerio (357) za benečanščino. Etimon besede se nahaja v lat. *latrōne(m)* ‘razbojnik, ropar’, kar je prevzeto iz grščine, kjer je beseda pomenila ‘najemnik, kupljiva oseba’. Izraz je sčasoma dobil nov pomen in nadomestil lat. *fur* ‘tat’ (DELI – CD-ROM).

2.7. Klepet – Brbljarija – Chiacchiera

Za omenjeni pojem sta v Istri poznana dva narečna izraza – *čakula* in *čakulada*: v čakavskih govorih Istre npr. *čākula* v Premanih, Materadi, Pazu, Moščenićah, *čākula* v Gologorici, Lindaru, Tinjanu, Pićanu, Svetem Petru v Šumi, Žminju, Nedeščini, *čākula* v Šorićih, Bijažićih, Rakalju, Marčani in Muntiću (LAI-ČaGgr 100); v črnogorskem govoru Istre *čākula* (LAIČaGgr ibid.); v slovenskih govorih Istre npr. *čaku'lada* v Padni, Svetem Petru in Dragonji, *čako'lada* v Novi vasi, *'čakula* na Tinjanu, *'čakulâ* v Krkavčah (Todorović in Koštiál 2014: 61; Todorović 2015b: 94; Todorović 2015b: 66); v istroromunskih govorih npr. *čakule* v Šušvjevici, *čakule* v Novi vasi, *čakula* v Jesenoviku, Letaju, Brdu, Škabićih, Trkovicah, Zankovicah, Mihelih, Kostrčanu (IrLA 100); v istriotskih govori npr. *'čačara* in *'čakula* v Rovinju, *'čakola* v Fažani, in Šišanu (ILA 100); v istrskobeneških govorih na primer *čakula* v Momjanu in Fontani, *čakola* v Bujah, Brkaču, Višnjaju in Poreču (LAIČaGgr 100).

Za italijanske beneške govore Rosamani zapisuje *ciacola* (VG 207), Boerio pa za govor Benetk *chiàcola* (Boerio 163).

Etimon besede se najverjetneje nahaja v onomatopeični osnovi *klakk* ‘ploskneti, pokati, klepetati, čebljati’ (REW 4705; EV 41).

2.8. Soimenjak – Imenjajk – Persona dello stesso nome di battesimo

Narečni tip, prisoten povsod po Istri, je *zenso* oz. *ženso*: v čakavskih govorih npr. *žēnsō* v Brestu, Velih Munah, Selini, *zēnsō* v Paradižu, *žēnsō* v Juričevem Kalu, *žēnsō* v Bijažićih, Muntiću, Rakalju, Marčani in na Roveriji, *zēnsō* v Medulinu (Kalčić, Filipi in Milovan 2014: 341; LAIČaGgr 104); v slovenskih istrskih govorih npr. *ženso* v Borštu in na Tinjanu, *ženso* v Krkavčah, *zenso* v Dragonji, Novi vasi in Svetem Petru, *ženso* v Padni (Todorović in Koštiál 2014: 61; Todorović 2015a: 95; Todorović 2015b: 67); v istroromunskih govorih npr. *zenso* v Šušnjevicu, *zenso* v Novi Vasi, Letaju, Brdu, Škabićih, Trkovicah, Zankovicah, Mihelih, Kostrčani (IrLA 104); v istriotskih govorih npr. *ženso* v Rovinju, *ženso* v Balah, Vodnjanu, Galižani, *ženso* v Fažani in Šišanu (ILA 104); v istrskobeneških govorih npr. *ženšo* v Momjanu, Brtonigli, Taru, Kanfanaru, *ženšo* v Novigradu, Motovunu, Brkaču, Poreču, *ženso* v Višnjaju (IbLA 104).

Rosamani beleži za italijanske beneške govore *fenso* (VG 1002), Boerio pa za benečanščino *zenso* (Boerio 810). Beseda izhaja iz vulg. lat. *gentius* 'ki je istega rodu' iz lat. *gens* 'rod, sorodstvo' (Boerio *ibid.*; ESSJ IV 448).

2.9. Čarovnica – Vještica – Strega

Narečna oblika *štriga* je prisotna v večini istrskih govorov: v čakavskih govorih Istre npr. *štrīga* v Brestu, Velih Munah, Permanih, Moščenicah in na Roveriji, *štrīga* v Ročkem Polju, Krtih, Vižinadi, Ičićih, Pazu, Gologorici, Muntiću, Medulinu, *štrīga* v Lindaru, Viškovićih (LAIČaGgr 109; Kalčić, Filipi in Milovan 2014: 227); v Peroju *štrīga* (LAIČaGgr *ibid.*); v slovenskih istrskih govorih npr. *št'riya* v Novi vasi, Padni, Svetem Petru, Dragonji, Borštu in na Tinjanu, *št'riya* v Krkavčah (Todorović in Koštiál 2014: 61; Todorović 2015a: 95; Todorović 2015b: 67); v istroromunskih govorih npr. *štrige* v Šušnjevicu in Novi Vasi, *štriga* v Jesenoviku, Letaju, Brdu, Škabićih, Trkovicah, Mihelih, *štrige* v Zankovicah in Kostrčanu (IrLA 109); v istriotskih govorih npr. *št'riya* v Fažani in *št'rejga* v Vodnjanu (ILA 109), v istrskobeneških govorih npr. *štriga* v Momjanu, Višnjaju in Kanfanaru, *štriga* v Bujah, Novigradu, Motovunu, Brkaču, Taru, Višnjaju, Poreču in na Reki, *štrega* v Brtonigli in Taru, *striga* v Labinu (IbLA 109).

Rosamani in Boerio za beneške govore in benečanščino beležita narečno besedo *striga* (VG 1107; Boerio 715), ki izhaja iz lat. *strīga(m)*, ki je oblika učene lat. besede *strīx* 'sova uharica', ki je bila prevzeta iz gr. *strīx*, *strigós* 'sova', najverjetneje onomatopeičnega izvora (REW 8308; DELI – CD-ROM).

2.10. Svečnik – Svijećnjak – Candelabro

Narečna tipa, ki ju zasledimo v narečnih govorih Istre, sta *kandeljer* in *kandelabro*: v čakavskih idiomih npr. *kandelîr* v Vižinadi, Karojbi, Selini, Medulinu in na Roveriji, *kandelôr* v Paradižu, *kandelâr* v Mošćenicah (LAIČaGgr 127; Kalčić, Filipi in Milovan 2014: 227), *kandelâbar* v Pićanu in Rovinjskem Selu, *kandelôr* v Paradižu (LAIČaGgr 127); v črnogorskem govoru Istre *kandê'ler* (LAIČaGgr ibid.); v šavrinskih govorih slovenske Istre npr. *kandê'labro in kandê'ler* v Borštu, *kandê'lâr* v Krkavčah (Todorović 2015b: 68), *kandê'labro* v Novi vasi nad Dragonjo in Svetem Petru (Todorović in Koštiál 2014: 63); v istroromunskih idiomih npr. *kandelîr* v Šušnjevi in Zankovcih, *kandê'lâr* v Jesenoviku, *kandê'lîr* v Letaju, *kandê'ler* v Kostrčanu (IrLA 127); v istriotskih idiomih npr. *kandê'ler* v Vodnjanu, Galizani in Šišanu, *kandê'labro* v Fažani (ILA 127); v istrskobeneških idiomih npr. *kandê'ler* v Bujah, Brtonigli, Brkaču, Kanfanaru, *kandelabro* v Novigradu in Poreču (IbLA 127).

Narečni tip *kandelabro* je bil najverjetneje prevzet iz knjižne italijanščine. Etimon besede je v lat. *candelābru(m)* 'svečnik, kandelaber', ki je izvedenka iz *candēla(m)* 'sveča', to pa iz gl. *candēre* 'svetiti se, lesketati se, odsevati' (DELI – CD-ROM).

Rosamani za beneške govore zapisuje narečno obliko *candeler* (VG 158), Boerio pa za benečanščino *candelier* (Boerio 127). Zadnji vir besede je lat. *candēla(m)*.

2.11. Vročina – Temperatura, vrućica – Febbre

Narečni tip, ki ga zasledimo po vsej Istri, je *febra*: v čakavskih govorih npr. *fěbra* v Brestu, Krbavčičih, Permanih, Mošćenicah, Buićih, *fěbra* v Musaležu, Pićanu, Šorićih, Jurićevem Kalu, Marčani, Muntiću (LAIČaGgr 147); v Peroju *fěbra* (LAIČaGgr ibid.); v slovenskih istrskih govorih npr. *'febra* v Novi vasi, Svetem Petru, Borštu in na Tinjanu, *'febra* v Padni, *'febrâ* v Krkavčah (Todorović in Koštiál 2014: 70; Todorović 2015b: 77); v istroromunskih govorih npr. *fěbre* v Šušnjevi in Novi vasi, *febra* v Jesenoviku, Letaju, Zankovcih, Mihelih, Kostrčanu (IrLA 149); v istriotskih idiomih npr. *'fevera* v Balah, *f'reve* v Vodnjanu, Galizani, Šišanu in *'febre* v Fažani (ILA 149); v istrskobeneških idiomih npr. *febre* v Brtonigli, Novigradu, Taru, Višnjaju, *f'reve* v Brkaču, Momjanu in Bujah (IbLA 149).

Rosamani zapisuje narečno besedo *febra* (VG 365), Boerio pa *f'reve* (Boerio 288). Etimon besede se nahaja v lat. *febris* 'mrzlica' oz. *febre(m)* (REW 3230; DELI – CD-ROM).

2.12. Oslovski kašelj – Hripavac, kukurikavac – Pertosse

Narečna besedna zveza *toše pagana* je prisotna v večini istrskih narečnih skupin: v čakavskih govorih npr. *tošepagàno* v Vižinadi, *tôše pagàna* v Musaležu, *tošapagàn* v Kringi, *tòše pagàna* v Nedeščini (LAIČaGgr 153); v slovenskih istrskih govorih npr. *'toši pa'γana* v Borštu, *'toše pa'γanà* v Krkavčah, *pa'γana pə'sast* na Tinjanu, *tošipa'γana* v Novi vasi, *'toše pa'γana* v Padni, *tošepa'γana* v Svetem Petru (Todorović in Koštiál 2014: 70; Todorović 2015b: 77); v istriotskih govorih npr. *'tose pa'gana* v Rovinju, *'toše pa'gana* v Vodnjanu in *'tošo pa'gana* v Šišanu (ILA 153); v istrskobeneških govorih npr. *toše pagana* v Momjanu, Brtonigli, Taru, na Vrsarju, v Kanfanaru, Labinu, *toše pagana* v Bujah, Novigradu, Motovunu, Brkaču, Višnjaju, Poreču, Funtani, *tose pagana* v Labinu.

Rosamani in Boerio navajata besedno zvezo *tosse pagana* (VG 1167; Boerio 760). Prvi člen besedene zveze ima etimon v lat. *tūssis* 'kašelj' (REW 9016; DELI – CD-ROM), kar je dalo gl. *tūssire* 'kašljati' (REW, 9016), drugi pa v lat. pridevniku *pagānus* 'poganski' (REW 6141; DELI – CD-ROM).

2.13. Paraliza – Paraliza – Paralisi

Narečni tip, ki ga beležimo v domala vseh istrskih govorih, je *paraliži*: v čakavskih idiomih npr. *paràlíz* v Materadi, *paralíz* v Paradižu, *paràlizi* na Rabacu, *paràliži* v Drenju, *paralíz* v Rakalju, *paràliži* v Medulinu (LAIČaGgr 158); v Peroju *paràliži* (LAIČaGgr ibid.); v slovenskih istrskih govorih slovenske Istre npr. *pa'raleži* v Borštu, *pa'ràleži* v Krkavčah, *pə'raleži* na Tinjanu, *pa'raliže* v Novi vasi nad Dragonjo in Padni, *pa'raližə* v Svetem Petru (Todorović in Koštiál 2014: 77; Todorović 2015b: 78); v istroromunskih govorih npr. *paraliže* v Šušnjevi, *paraliže* v Novi vasi, *paraliže* v Škrabičih (IrLA 158); v istriotskih govorih npr. *para'lize* in *pa'ralizi* v Rovinju, *pa'raliže* v Balah, *pa'raliži* v Vodnjaju in Galizani, *pa'raliži* v Fažani in Šišanu (ILA 158); v istrskobeneških govorih npr. *paraliži* v Bujah, Brtonigli, Novigradu, na Vrsarju, v Poreču, Funtani, *paraliže* v Momjanu, *paralizi* v Labinu in Malem Lošnju (IbLA 158).

Narečni tip *paralizi* je najverjetneje novejša romanska izposojenka iz knj. it. *paralisi* (DELI – CD-ROM) 'paraliza'. Zadnji vir besede je lat. *paralysis* 'paraliza' iz gr. *paralysis* 'ohromelost, paraliza' (REW 6227).

2.14. Revma – Reuma – Reumatismi

V Istri sta razširjena dva narečna tipa – *reuma* in *romatižmi*: v čakavskih idiomih npr. *rametižma* v Brestu, *ramatižme* v Krbavčičih, *remetižmi* v Vižinadi, *rewmatižmi* v Paradižu, *reumatizam* na Roveriji, *rəwma* v Permanih, *rəwma* v Ičićih in Pazu, *rəwmi* v Materadi (LAIČaGgr 163; Kalčić, Filipi in Milovan

2014: 234); v slovenskih istrskih idiomih npr. *rama'tižme* v Borštu, *rema'tižmi* v Krkavčah, *remə'tižmi* na Tinjanu, *rəma'tižme* v Novi vasi, *rəuma'tižme* v Padni, *reuma'tižma* v Svetem Petru, *'reuma* v Dragonji (Todorović in Koštiál 2014: 71; Todorović 2015a: 106; Todorović 2015b: 78); v istrskoromunskih govorih npr. *ramatiz* v Žejanah, *romatiz* v Šušnjevcici, *reumatiz* v Letaju, Brdu, Škabićih, Trkovcih, *armatizəm* v Zankovcih, *reuma* v Mihelih (IrLA 163); v istriotskih govorih npr. *rema'tižmi* v Balah, *reuma'tižmi* v Šišanu, *'reumi* v Galižani in Fažani (ILA 163); v istrskobeneških govorih npr. *rewmatizmi* v Momjanu in Kanfanaru, *rewmatizmi* v Bujah, Novigradu, Brkaču, Poreču, Funtani, *rewmi* v Brtonigli, Višnjaju, *rewma* v Malem Lošinj (IbLA 163).

Za benečanščino Boerio zapisuje izraz *romatismo* (Boerio 582), Rosamani pa za italijanske beneške govore *rèuma* (VG 875). Beseda izvira iz lat. *rēuma*, ki je prevzeta iz gr. *rheuma*, ki je izvedenka iz gl. *rhéōē* 'teči', ki je iz prvotnega pomena 'teči/tok' pridobila nov pomen že v Aristotelovih časih in kot medicinski termin iz gr. > lat. *r(h)ēuma(m)* pridobila pomena 'tok' in 'katar' (REW 7288; DELI – CD-ROM).

2.15. Grba – Grba – Gobba

Narečni tip *goba* je prisoten v celotnem istrskem narečnem arealu: v čakavskih narečnih govorih npr. *gōba* v Brestu, Vižinadi, Buićih, Svetem Petru u Šumi, Golašu, *gōba* v Ičićih, Mošćenicah in Rakalju (LAIČaGgr 280); v črnogorskem govoru Istre npr. *gōwba* (LAIČaGgr ibid.); v slovenskih istrskih govorih npr. *'goba* v Novi vasi nad Dragonjo, Dragonji, Borštu in na Tinjanu, *'goba* v Padni in Svetem Petru, *'gobā* v Krkavčah (Todorović in Koštiál 2014: 103; Todorović 2015a: 113; Todorović 2015b: 85); v istroromunskih narečnih govorih npr. *goba* v Jesenoviku, Letaju, Brdu, Škabićih, Trkovcih, Zankovcih, Mihelih in Kostrčanu, *gobe* v Šušnjevcici in Novi Vasi (IrLA 280); v istriotskih govorih npr. *'goba* v Balah, Vodnjanu, Galižani, Fažani, Šišanu (ILA 280); v istrskobeneških govorih npr. *goba* v Brkaču, Taru, Višnjaju, Poreču, Kanfanaru, Momjanu, Brtonigli, Novigradu (IbLA 280).

Za Benetke Boerio (310) beleži *goba*, za beneške govore na splošno pa Rosamani (VG 444) prav tako zapisuje izraz *goba*. Beseda izvira iz vulg. lat. izraza *gūbbum*, katerega zadnje izhodišče je klas. lat. beseda *gībbu(m)* 'grbast, upognjen, sključen' (REW 3755; DELI – CD-ROM).

2.16. Povoja za popek takoj po rojstvu – Gaza ili povoj koji se stavi djetetu na pupak odmah nakon rođenja – Fascetta di neonato

Narečni tip, ki se pogosto pojavlja v istrskih narečnih idomih, je *faša*: v čakavskih idiomih npr. *fāša* v Gologorici, Kringi, Svetem Petru u Šumi, Žminju, Rovinjskem Selu, Šorićih, Boljunu, Roveriji, *fāša* v Ičićih, *fāšica* v Musaležu (LAIČaGgr 414; Francetić 2015: 51; Kalčić, Filipi in Milovan 2014: 76); v istrskoslovenskih idiomih npr. *'faša* v Borštu, Padni, Svetem Petru, *'fāšā* v Krkavčah, *'faša* na Tinjanu (Todorović in Koštiál 2014: 89; Todorović 2015b: 94); v istroromunskih idiomih npr. *fāša* v Jesenoviku, Letaju, Brdu, Škabićih, Trkovcih, Zankovcih, Mihelih in Kostrčanu, *fāšē* v Šušnjevi in Novi Vasi (IrLA 414); v istriotskih idiomih *'faša* v Balah, Vodnjanu, Galižani, *'faša* v Šišanu (ILA 414); v istrobeneških idiomih npr. *fāša* v Bujah, Brtonigli, Motovunu, Poreču, Funtani, *fāša* v Momjanu in Kanfanaru (IbLA 414).

Rosamani in Boerio sta za benečanščino in beneške govore zapisala narečni izraz *fassa* (VG 360; Boerio 262). Beseda izvira iz lat. *fāscia* 'povoj' (REW 3208).

2.17. Igrača – Igračka – Giocattolo

Splošna narečna varianta, ki jo zasledimo v istrskih narečjih, je *žjogatolo*: v hrvaškem čakavskem narečju npr. *zjoyātolo* v Krtih, *đogātulo* v Materadi, *jugātulo* v Gologorici, *đugātul* v Lindaru, *žugātulo* v Rovinjskem Selu, *ğogātula* v Rakalju, *ğogātola* v Muntiću (LAIČaGgr 430); v črnogorskem govoru Istre *ğogātul* (LAIČaGgr ibid.); v slovenskem istrskem narečju npr. *zjo'yatolo* v Borštu, *zjo'yātolo* v Krkavčah, *zjo'yatolo* v Padni in Svetem Petru (Todorović in Koštiál 2014: 91; Todorović 2015a: 123; Todorović 2015b: 96), *đo'yatolo* v Dragonji; v istriotskem narečju npr. *šo'gatolo* v Balah, *žo'gatolo* v Vodnjanu, *žu'gatolo* v Galižani, *žo'gatolo* v Fažani in *zo'gatolo* v Šišanu (ILA 430); v istrskobeneškem narečju npr. *zjogatolo* v Momjanu in Brtonigli, *žjogatolo* v Bujah, *ğogatolo* v Motovunu, Višnjanu, Kanfanaru, Labinu, *zjogatolo* v Malem Lošinju (IbLA 430).

Za benečanščino je Boerio zapisal *zogātolo* (Boerio 819), Rosamani pa za beneške govore *ziogatolo* (VG 1260). Beseda izhaja iz lat. *iōcu(m)* 'besedna igra, dovtip' (DELI – CD-ROM).

2.18. Punčka – Beba, lutka kojom se igraju djevojčice – Bambola

Narečna tipa, ki se pojavljata v istrskih narečjih, sta *pupa* in *bambola*: v čakavskih govorih hrvaške Istre npr. *bāmbola* v Krbavčičih, *bāmbola* v Ročkem Polju, *pūpa* v Pazu, Gologorici, Lindaru, Buićih, Tinjanu, Gračišću, Musaležu, Pićanu, Bijažičih, Drenju, Hrbokih in na Roveriji, *pūpa* v Krtih, Ičićih, Karojbi, Mošće-

nicah, Šumberu (LAIČaGgr 433; Kalčić, Filipi in Milovan 2014: 225); v črnogorskem govoru Istre *pûpa* (LAIČaGgr ibid.); v slovenskih istrskih govorih npr. *'bambula* in *'pupa* v Borštu, *'bãmbolã* v Krkavčah, *'pupca* na Tinjanu, *'bambola* v Novi vasi nad Dragonjo, *'bambola* v Padni, *'bambula* v Svetem Petru, *'bambula* v Dragonji (Todorović in Koštiál 2014: 91; Todorović 2015a: 123; Todorović 2015b: 96); v istroromunskih govorih npr. *pupε* v Šušnjevi in Novi vasi, *pupa* v Jesenoviku, Letaju, Brdu, Škabićih, Trkovcih, Zankovcih, Mihelih, Kostrčanu (IrLA 431); v istriotskih govorih npr. *'pupa* v Balah, Vodnjanu, Galižani, Fažani in Šišanu (ILA 431); v istrskobeneških govorih npr. *pupa* in *bambola* v Taru in Poreču, *pupa* v Momjanu, Bujah, Brtonigli, Kanfanaru, Malem Lošinju, Višnjaju, Brkaču (IbLA 431).

Izraz *bambola* je najverjetneje novejša izposojenka iz knj. it. *bambola* 'lutka', ki izvira iz toskanskega otroškega izraza za lutko iz cunj (DELI – CD-ROM).

Rosamani beleži za beneški jezikovni areal izraz *pupa* (VG 839), pri Boeriju pa izraza ne najdemo. Izvor besede se nahaja v lat. *pûpa* 'dekle, lutka' (REW 685).

2.19. Devica – Djevica – Vergine

Narečni tip, ki se pojavlja v celotni Istri, je *veržina*; v čakavskih narečnih idiomih npr. *verđiněla* v Lindaru in Tinjanu, *věrdina* v Krbavčičih in Damijančih, *věrdine* v Šumberu in Nedešćini, *věrgine* v Rovinjskem Selu, Bijazićih, Drenju (LAIČaGgr 447); v slovenskih idiomih Istre npr. *verži'nelã* v Krkavčah, *verđiněla* v Novi vasi nad Dragonjo in Dragonji, *'verdina* v Padni (Todorović in Koštiál 2014: 92; Todorović 2015a: 124; Todorović 2015b: 97); v istroromunskih idiomih npr. *verginěla* v Jesenoviku (IrLA 447); v istriotskih idiomih npr. *'virgine* v Rovinju, Vodnjanu in Fažani, *'vergina* v Balah, *'vergine* v Galižani, Fažani in Šišanu (ILA 447); v istrskobeneških idiomih npr. *věrgine* v Momjanu, Bujah, Brtonigli, Novigradu, Taru, Brkaču, Poreču, Labinu, na Reki, Malem Lošinju, v Višnjaju tudi *verg'nela* (IbLA 447).

Rosamani za beneške govore zapisuje *věrzene*, *věrgine* in *virgine* (VG 1213), Boerio pa za benečanščino izraz *věrzene* (Boerio 788). Zadnji vir besede je lat. izraz *virgine(m)* 'devica' (REW 9364; DELI – CD-ROM), ki etimološko še ni razložen.

2.20. Zaljubljen – Zaljubljen – Innamorato

Narečni tip *namoran* je prisoten v vseh slovanskih in romanskih istrskih narečjih: v čakavskem narečju npr. *namuràn* v Ročkem Polju, Krbavčičih, Tinjanu in Svetem Petru u Šumi, *namurân* v Vižinadi, Pazu, Gologorici, Lindaru, Buićih, na Roveriji, *inamorân* v Ičićih, *namorđn* v Paradižu in Drenju, *namurôn* v Pića-

nu, Šumberu in Presiki (LAIČaGgr 449; Kalčić, Filipi in Milovan 2014: 170); v slovenskem istrskem narečju npr. *namo'ran* v Novi vasi nad Dragonjo, Svetem Petru in Dragonji, *namo'rato* v Padni, *inamo'ran* in *namo'ran* v Borštu, *namo'rân* in *sâ jâ 'nâmorau* 'se je zaljubil' v Krkavčah, *nəmə'ran* na Tinjanu (Todorović in Koštiál 2014: 92; Todorović 2015a: 124; Todorović 2015b: 97); v istroromunskem narečju npr. *nemurĝjt* v Šušnjevi in *nemurĭt* v Škabićih (IrLA 449); v istriotskem narečju npr. *inamu'ra* v Rovinju, *namo'ra* v Vodnjanu, Galižani, Fažani, Šišanu (ILA 449); v istrskobeneškem narečju npr. *inamora* v Momjanu, Bujah, Brtonigli, Novigradu, Brkaču, Višnjaju, Poreču, Funtani, Kanfanaru, *inamurādo* Motovunu, Taru, Labinu, v Malem Lošinjju in na Reki (IbLA 272).

Rosamani in Boerio zapisujeta *inamorà* (VG 485; Boerio 332), Doria pa *namorà* (GDDT 298). Narečna leksema *namoran* in *inamoran* sta hibridni besedi, tvorjeni iz romanske osnove (*i*)*namor-* in slovanske domače/čakavske delezniške pripone *-an*. Leksem izhaja iz lat. gl. *amāre* 'ljubiti', od koder je bilo izpeljano lat. *amōre(m)* 'ljubezen' (REW 427; DELI – CD-ROM).

2.21. Možev brat – Suprugov brat – Fratello del marito; Žena moževega brata – Supruga suprugova brata – Moglie del fratello del marito

Narečni tip *kuñado*, *kuñada* je razširjen po vsej Istri: v čakavskih govorih npr. *kuñâdo*, *kuñâda* v Krbavčičih, Permanih, Materadi, Ročkem Polju, Krtih, Vižinadi, Ičićih, *kuñôdo*, *kuñôda* v Pićanu, Šumberu, Paradizu, Presiki (LAIČaGgr 536 a/b); v slovenskih govorih Istre npr. *ko'ñado* in *ko'ña* ter *ko'ñada* v Novi vasi, *ku'ña*, *ku'ñada* v Padni, *ku'ñado*, *ku'ñada* v Svetem Petru, *ku'ñado*, *ku'ñada* v Borštu in Dragonji, *ko'ñâdo*, *ko'ñâda* v Krkavčah in *ko'ña*, *ko'ñada* na Tinjanu (Todorović in Koštiál 2014: 98; Todorović 2015a: 122; Todorović 2015b: 102); v istroromunskih govorih npr. *kuñâdo*, *kuñâda* v Žejanah, Letaju, Brdu, Škabićih, Trkoveih, Zankovcih, Mihelih, Kostrčanu, *kuñâdo*, *kuñâde* v Šušnjevi in Novi Vasi (IrLA 536 a/b); v istriotskih govorih npr. *ku'ña*, *ku'ñada* v Rovinju, Balah, Galižani, *ko'ña*, *ko'ñada* v Vodnjanu, Fažani in Šišanu (ILA 536 a/b); v istrskobeneških govorih npr. *ko'ña*, *ko'ñada* v Bujah, Novigradu, Motovunu, Brkaču, Višnjaju, Poreču, Malem Lošinjju, *kuñâdo*, *kuñâda* v Brtonigli, *k'ñado*, *koñâda* v Taru, Funtani, Kanfanaru, Labinu (IbLA 536 a/b).

Rosamani zapisuje *cugnà*, *cugnado/cugnada*, *cognà/cognada*, *cuniado/cuniada* (VG 227, 276), Boerio pa *cugnà* (Boerio 211). Zadnji vir besede je lat. *cognātus* (REW 2029; DELI – CD-ROM).

2.22. Deček, ki smo mu boter (-a) pri krstu ali birmi – Muško dijete koje-mu smo kum(a) na krštenju ili krizmi – Bambino tenuto al battesimo o alla cresima

Narečni tip, ki se pojavlja v celotni Istri, je *ffoco*: v čakavskem narečju npr. *fijđoco* v Brestu, Velih Munah, Krbavčičih, Krtih, Vižinadi, Pazu, Buičićih, Gračiću, Musaležu, Pićanu, Kringi, Svetem Petru u Šumi, Selini, Damijanićih, v Bobjunu, na Roveriji, *ffoco* v Lindaru, Tinjanu, Žminju, *ffôco* v Jurićevem Kalu in Viškovićih (LAIČaGgr 543 a; Kalčić, Filipi in Milovan 2014: 77; Francetić 2015: 53); v Peroju *fijđoco*, *fijđoca* (LAIČaGgr ibid.); v slovenskem istrskem narečju npr. *fi'joco* v Borštu, *fi'joco* v Krkavčah, *ffjoco* na Tinjanu, *ffjoco* v Novi vasi nad Dragonjo in Dragonji, *ffjoco* v Padni, *ffjoco* v Svetem Petru (Todorović in Koštiál 2014: 99; Todorović 2015a: 129; Todorović 2015b: 102); v istroromunskem narečju npr. *un fijoco* v Šušnjevcici, Novi Vasi, Jesenoviku, Letaju, Brdu, Škabićih, Trkovicah, Zankovicah, Mihelih, Kostrčanu (IrLA 543 a); v istriotskem narečju npr. *fi'jošo* v Balah, Vodnjanu, Galižani, *ffjošo* v Fažani, *ffjošo* v Šišanu (ILA 543 a); v istrskobeneškem narečju npr. *ffoco* v Brkaču, Brtonigli, Novigradu, Taru, Višnjaju, Funtani, Kanfanaru, Malem Lošinju, Labinu, v Bujah *ffošo*, v Motovunu *fijoco* (IbLA 543 a).

Rosamani zapisuje *fiđso* (VG 382), Boerio pa *fiozzo* (Boerio 275). Zadnji vir besede je lat. *filiu(m)* 'sin' ide. izvora (REW 3303).

3. Sklep

Številni istrskobeneški izrazi v istrskih narečjih pričajo o večstoletnem vplivu beneškega narečja na slovanske in romanske idiome v Istri. Kljub temu, da so prikazani narečni tipi prisotni v bolj ali manj vseh istrskih narečjih, njihov način in smer prevzemanja niso povsem enotni. V istrskoslovensko in hrvaško čakavsko narečje so bili novejši izrazi prevzeti v glavnem neposredno iz istrskobeneškega narečja, starejši pa v predbeneškem času, istroromunski govorniki so jih prevzeli v glavnem iz čakavščine (neposredno prevzemanje iz istrobeneščine je izjemno redko) in, v manjšem obsegu, iz slovenščine, Perojci pa so v prvi fazi prevzemali romanizme iz istriotščine nato neposredno iz istrobeneščine ter, v največji meri, iz čakavščine. Prikazani izrazi prisotni v istriotskem narečju, čeprav že močno venetizirani (bodisi zaradi prevzemanja iz istrobeneščine, bodisi zaradi preoblikovanja obstoječih izrazov po beneških modelih), predstavljajo pravzaprav samostojen razvoj tega narečja iz istrske vulgarne latinščine (romansčine).

Viri in literatura

- BOERIO, GIUSEPPE. 1856. *Dizionario del dialetto veneziano, II. izdaja*. Venezia: Giunti editore.
- FRANCETIĆ, IVAN. 2015. *Rječnik boljunskih govora* (uredila Sandra Tamaro). Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.
- IbLA = FILIPI, GORAN; BURŠIĆ GIUDICI, BARBARA. 2012. *Istrobeneški lingvistični atlas, Atlante linguistico istroveneto*. Pula: Znanstvena udruga Mediteran.
- ILA = FILIPI, GORAN; BURŠIĆ GIUDICI, BARBARA. 1998. *Istriotski lingvistični atlas*. Pula: Znanstvena udruga Mediteran.
- IrLA = FILIPI, GORAN. 2002. *Istroromunski lingvistični atlas*. Pula: Znanstvena udruga Mediteran.
- KALČIĆ, SLAVKO; FILIPI, GORAN; MILOVAN, VALTER. 2014. *Rječnik roverskih i okolnih govora*. Pazin – Zagreb – Pula: Matica hrvatska Pazin – Naklada Dominović – Znanstvena udruga Mediteran.
- LAIČaGgr = gradivo za Lingvistični atlas istrskih čakavskih govora
- REW = MEYER-LÜBKE, WILHELM. 2009. *Romanisches etymologisches Wörterbuch* (7., unveränderte Auflage). Heidelberg: Carl Winter-Universitätsverlag.
- ROSAMANI, ENRICO. 1999. *Vocabolario giuliano dei dialetti parlati nella Venezia Giulia, in Istria, in Dalmazia, a Grado e nel Monfalconese*. Trieste: Lint.
- TODOROVIĆ, SUZANA; KOŠTIÁL, ROŽANA. 2014. *Narečno besedje piranskega podeželja*. Koper: Univerzitetna Založba Annales.
- TODOROVIĆ, SUZANA. 2015a. *Šavrinsko in istrskobeneško besedje na Piranskem*. Koper: Libris.
- TODOROVIĆ, SUZANA. 2015b. *Slovensko istrsko izrazje v zaledju Kopra*. Koper: Libris.

L'unitarietà delle espressioni dialettali ciacave, saurine, peroiesi, istrorumene, istriote e istrovenete nel lessico istriano scelto

Riassunto

Nel presente contributo sono stati trattati 22 tipi dialettali presenti in sei dialetti istriani: istrosloveno, ciacavo, istrorumeno, istrioto, istroveneto e il dialetto di Peroj. Le espressioni dialettali sono state ecerpite da monografie, dizionari e atlanti linguistici. Per ogni concetto esposto si è cercato di presentare la corrispondente dialettale in diversi punti d'inchiesta. Nonostante la presenza dei lessemi esposti pressappoco in tutti i dialetti istriani la loro etimologia prossima e il modo di adattamento non è unitario. I romanismi più recenti nel dialetto istrosloveno e in quello ciacavo sono stati adottati direttamente dall'istroveneto, quelli più antichi sono stati imprestati nell'epoca preveziana, i parlanti istrorumeni li hanno accettati tramite il dialetto ciacavo (il prestito diretto dall'istroveneto è rarissimo), pochissimi dall'istrosloveno; gli abitanti di Peroj li hanno accolti in una prima fase dall'istrioto, successivamente dall'istroveneto ma in maggior parte dal ciacavo. Le suddette espressioni, presenti in istrioto, benché fortemente venetizzate (sia con l'adattamento dall'istroveneto che dall'adattamento ai modelli veneti) presentano lo sviluppo autonomo di questo dialetto dal latino volgare (romanzo).

Ključne riječi: Istra, istarski dijalekti, mletački dijalekt, dijalektologija, etimologija, posuđenice

Ključne besede: Istra, istrska narečja, benečansko narečje, dialektologija, etimologija, prevzemanje besed

Key words: Istria, Istrian dialects, Venetian dialect, dialectology, etymology, word adoption